

א. פרשת כי תצא ארבעים יכנו לא יסיף פְּוֹיֶסֶף לְהַפְתּוֹ עַל־אֱלֹהֵי מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אֶחָיֵד לְעֵינָיִךְ.

ב. רמב"ם (סנהדרין יז:א) כיצד מלקין את המחוייב מלקות? כפי כחו שנאמר כדי רשעתו במספר. וזה שנאמר ארבעים, שאין מוסיפין על הארבעים אפילו היה חזק ובריא כשמשון, אבל פוחתין לחלש, שאם יכה לחלש מכה רבה בודאי הוא מת, לפיכך אמרו חכמים שאפילו הבריא ביותר מכין אותו שלשים ותשע וכו'.

ג. רמב"ם שם (טז:ב) מת תחת ידו פטור, ואם הוסיף רצועה אחת על האומד ומת, הרי החזן גולה, ואם לא מת הרי החזן עבר על מצות לא תעשה שנאמר לא יוסיף, וה"ה לכל מכה את חברו שהוא בל"ת, ומה אם זה שנתנה תורה רשות להכותו צוה הכתוב שלא להכותו על רשעו, ק"ו לשאר כל האדם וכו'.

ד. רמב"ם (פ"ה מהל' חובל ומזיק ה"א), אסור לאדם לחבול בין בעצמו בין בחבירו, ולא החובל בלבד אלא כל המכה אדם כשר מישראל בין קטן בין גדול בין איש בין אשה דרך נציון הרי זה עובר בלא תעשה, שנא' לא יוסיף להכותו, אם הזהירה תורה שלא להוסיף בהכאת החוטא קל וחומר למכה את הצדיק.

ה. פ' משפטים (כא:טו), ומכה אביו ואמו מות יומת. ובמכילתא דר' ישמעאל - עונש שמענו אזהרה לא שמענו, ת"ל, ארבעים יכנו לא יוסיף, הרי דברים ק"ו, ומה מי שהוא מצוה להכות, הרי הוא מוזהר שלא להכות, מי שהוא מצוה שלא להכות, דין הוא שיהא מוזהר שלא להכות.

ו. רמב"ם (פ"ה מהל' ממרים ה"ה) המכה אביו ואמו מיתתו בחנק, שנאמר מכה אביו ואמו מות יומת, וצריך עדים והתראה כשאר כל מחוייבי מיתת ב"ד, ואחד האיש ואחד האשה, וכן הטומטום ואנדרוגינוס, והוא שיגיעו לכלל עונשין, אינו חייב חנק עד שיעשה בהן חבורה, אבל אם לא עשה בהן חבורה, הרי זה כמכה אחד מישראל, והמכה אותן לאחר מיתה פטור.

ז. רמב"ם (פ"א מהל' תשובה ה"ב) שעיר המשתלח מכפר על כל עבירות שבתורה הקלות והחמורות, בין שעבר בזדון בין שעבר בשגגה, בין שהודע לו בין שלא הודע לו, הכל מתכפר בשעיר המשתלח, והוא שעשה תשובה, אבל אם לא עשה תשובה אין השעיר מכפר לו אלא על הקלות. ומה הן הקלות ומה הן החמורות? החמורות הן שחייבין עליהם מיתת ב"ד או כרת, ושבועת שוא ושקר אע"פ שאין בהן כרת הרי הן מן החמורות, ושאר מצות לא תעשה ומצות עשה שאין בהן כרת הם הקלות.

ח. גמ' סנהדרין (פד:), איבעי' להו בן מהו שיקיז דם לאביו? רב מתנא אמר ואהבת לרעך כמוך (ועל כן שרי, שהרי הוא עושה לצורך רפואה ותיקון האדם), רב דימי ב"ח אמר מכה אדם ומכה בהמה, מה מכה בהמה לרפואה פטור, אף מכה אדם לרפואה פטור. רב לא שביק לי' לברי' למישקל לי' סילוי (קוץ ברגלו), מר ברי' דרבינא לא שביק לי' לברי' למיפתח לי' כוותא, דלמא חביל והוה לי' שגגת איסור. א"ה אחר נמי (שהרי איכא למיחש שמא יעבור על לאו דלא יוסיף)? אחר שגגת לאו, בנו שגגת חנק.

ט. רמב"ם (פ"ה מהל' ממרים ה"ז) המקיז דם לאביו או שהי' רופא וחתך לו בשר או אבר פטור, אף על פי שהוא פטור, לכתחילה לא יעשה, או להוציא סלון מבשר אביו או אמו לא יוציא, שמא יעשה חבורה, במה דברים אמורים כשיש שם אחר לעשות אבל אם אין שם מי שיעשה אלא הוא והרי הן מצטערין הרי זה מקיז וחותר כפי מה שירשהו לעשות.

י. מנח"ך (מצוה מח) ונלע"ד, דזה שחייבה התורה בהכה אר"א או בחבירו, היינו דוקא בלא רשות אבל אם אביו ואמו אומרים לו שיכם או יקללם או חבירו אינו עובר בלאו הזה, ואינו חייב מלקות ולא מיתה...ומה דמבואר כאן בש"ס דאבעיא לענין להקיז דם היינו שלא מרצון אביו, ומ"מ מסקינן דפטור כיון דהיא לרפואה! וכן הנהו תנאי דלא שבקו לבניהם ליטול להם קוץ, היינו דלמא יעשו חבלה שלא לצורך בשוגג שלא מרצון אביו, אבל אם אביו מוחל ומצוה להכותו, נראה דאינו חייב כלל, עכ"ל המחנ"ך! והוסיף על זה הגרשז"א בתשו' מנחת שלמה (ח"א סי' ל"ב) וז"ל, לענ"ד יש הכרח גדול לדבריו כיון שאזהרת מכה אביו ומכה חברו מחד קרא נפקא וגבי חובל בחברו ברשות, קיי"ל בחו"מ (תכא:יב), שאם א"ל בפירוש ע"מ לפטור, שהוא פטור.

יא. שר"ת הר צבי (יר"ד סי' קצ"ז) אולם גדול אחד צידד להתיר אם אינו יכול להשיג אחר שיעמיד לו עלוקה בחנם, אף אם בשכר הוא יכול להשיג אחר. וטעמו מכיון דקיי"ל דכבוד אב הוא משל אב ואין הבן מחויב לשלם מכיסו לאחר, ממילא הוי כ"ליכא אחר", ושוב חוזרת המצוה על הבן שהוא בעצמו יעשנה, ע"כ.

ואם כי מילי דסברא נינהו מ"מ, אם לדין יש תשובה אף שהדין דין אמת הוא שאינו מחויב להוציא כסף לכבוד אב, הרי זה שייך רק אם כבר נסתלק ממנו גוף חיוב המצוה, כגון אם היה הדין נותן שהוא בעצמו אסור לו להקיז דם, אז נאמר שאין לחייבו לשלם לאחר משום מצות כיבוד, דכיבוד אינו בחיוב ממון וממילא דמיפטר ממצוה זו לגמרי. אבל לפי"מ דקיי"ל דאי ליכא אחר המצוה חוזרת אליו והאי גברא במצות כבוד קאי ומחויב לעשות זה, או ע"י עצמו או ע"י אחר, דע"י אחר נמי מקיים מצות כבוד וכדמשמע כן בפסחים (קד:). וא"כ באמת הבן מחויב לעשות הרפואה לאביו אלא שצריך להדר לעשות ע"י אחר אם אפשר לו כדי שלא ליכנס לחשש שגגת איסור מיתה, ואם הידור זה עולה לו בכסף למה לא יהא חייב להוציא כסף ע"ז, הרי תשלומין הללו אינם מעצם חיוב כבוד כלל אלא שהוא רוצה להקל על עצמו מעשה המצוה בממונו. למה הדבר דומה, לאב שהודיע לבנו הנמצא במקום רחוק שיבוא אליו להאכילו ולהשקותו, והבן קשה לו לבוא רגלי מרחק רב שכזה, דבודאי מחויב להוציא כסף ולנסוע לאביו! ואי משום דמצות כבוד אב אינה יכולה לחייבו ממון מחויב הוא ללכת רגלי. ונמצא שהכסף שהוא משלם לא משום מצות כבוד אב אלא לגרמיה הוא דעביד שלא יצטרך לכתת רגליו ויהיה מעונה בדרך כחו, וכן הוא כאן, הוא מחויב להקיז דם לאביו, אלא שהוא רוצה שלא ליכנס בחשש שגגת איסור, ובעבור זה צריך לתת כסף להזהר מחשש איסור! ונמצא דהכסף משלם לצורך עצמו, שלא להכנס בספק איסור שאינו פוטר אותו ממעשה המצוה, וזהירות זו אינה גרועה מזה שאינו רוצה ללכת רגלי דמחויב להוציא מכספו ע"ז... וממון זה אינו מחמת מצות כבוד, דכבוד רמיא עליה בלא"ה בין אם יוציא כסף ובין שלא יוציא כסף דאם אינו רוצה להוציא ע"ז כסף הרי הוא מחויב לעשות בעצמו ולכן לא יפטר ממצותו אא"כ מעמיד אחר במקומו ואפילו אם זה עולה לו בכסף.